

BİR SEMPOZYUMUN ARDINDAN...

Dr. Şahika YÜKSEL*, Dr. Ata SOYER*

22-24 Ekim tarihlerinde Uluslararası İşkence Kurbanları Rehabilitasyon Merkezi (IRCT)'nin insiyatifiinde, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) ve TTB'nin katılımı ile uluslararası bir sempozyum düzenlendi. İstanbul'da düzenlenen sempozyumun başlığı; "İşkence ve Tıp Mesleği" idi. Aslında, dünyada da Türkiye'de olduğu gibi şiddet, işkence ardından oluşan sağlık sorunlarının saptanması ve tedavisi, tıp eğitimi programı içinde yer almamaktadır. Dahası halk sağlığı, ruh sağlığı ve başka üst uzmanlık eğitimi programları arasında da "resmen" sayılamamaktadır. Dolayısı ile 30 dolayında ülkeden, yaklaşık 200 kişinin katıldığı ve 54 sunuşun yapıldığı, konu ile ilgili tartışmaların üç gün sürdüğü toplantının, Türkiye'de bu alanda yapılan ilk toplantı olması oldukça önemlidir.

TİHV ve TTB'nin katkıları ile gerçekleştirilen toplantıya, Türkiye'den yaklaşık 150 kişi katılmıştır. Ancak hiçbir üniversite, fakülteden ve adli tıp kurumundan resmi katılım olmaması, bir eksiklik sayılabilir. Yine, toplantıyı ilgili haberlerin yalnızca 2-3 günlük gazetede ve haftalık dergide yer alması da, olumsuz bir durumdur.

Söz konusu toplantının, Türkiye'de bu konuda yapılan ilk uluslararası toplantı olması, görmezden gelinemeyecek denli önemli düzenlenmesi gerektiği konusunda deneyim ve içgörü kazandıran bir yanı da oldu.

Toplantı TİHV ve TTB'nin (sonradan katılımına karşın, oldukça olumlu olmuştur) katkıları ile gerçekleştirilmiştir. Ama, bütçe IRCT tarafından sağlanmıştır. Toplantının organizasyonunda da, ağırlık yine IRCT'de olmuştur. Toplantıya katılanların belirlenmesini özellikle davet şeklinde katılanları IRCT üstlenmiştir. Konu ile uzun süredir ilgilenen birçok uluslararası kuruluşun katılım olamaması, bu çerçevede bir eksikliklerdir.

Toplantının basına yansıyan ve sonradan yeterince düzeltilen bir olumsuzluğu da, TİHV ve TTB'nin onayı olmadan ve bakanların kendileri ile görüşülmeden "İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı" ve "Kültür Bakanı"nın adlarının, toplantının "destekleyicileri" olarak ilan edilmesidir. TİHV ve TTB'nin kesin tutumu ile, daha sonra düzeltilen "yanlışlık" kayda değer bir tutumdur.

Organizasyon ile ilgili belirsizlik nedeniyle, toplantıya Türkiye'den dinleyici olarak kimlerin katılabileceği netleşmemiş, dolayısıyla bu önemli toplantıya katılım sınırlı olmuştur. Hatta, salt bilim adamları ve tıp mensupları ile sınırlı olduğu, diğer kesimlere kapalı olduğu şeklinde bile bir algılama söz konusu olmuştur.

Toplantının profesyonel bir şirket tarafından düzenlenmemesi de, bazı aksaklıklara neden olmuş, özellikle TİHV'nin teknik personelinin -belki de toplantıdan en çok yararlanması gereken kesimi- toplantıdaki tartışmaları yeterince izleyememesine yol açmıştır.

Toplantıya sunulan bildirimler, birkaç başlık altında sınıflandırılabilir. Bir bölüm bildiri ülkelerde - özellikle yeni faaliyete giren- işkence rehabilitasyon merkezlerinin tanıtımı biçimindeydi. Bunlar Doğu Avrupa ülkeleri ve Pakistan, Sri Lanka, Nepal v.b. ülkelerin temsilcileri tarafından sunuldu.

Bir başka bölüm bildiri de, işkence ve kötü muamele türlerinin ve bazı etkinliklerinin tanımlandığı bildirilerdir. Bunlardan daha çok fiziksel sağlığa ilişkin olanlar arasında; "İşkencede Sağ Kalanlarda Tinnitus", "İşkencede Röntgen Teshisi", "Elektrik İşkencesi ve Cilt Bulguları" ilgi çekti. Ruhsal sonuçların ağırlıklı işlendiği bildirimler oldukça özensiz olan birkaçı dışında, bilgilendiriciydi. Ruh sağlığı ile ilgili bildirimlerin çoğu, aynı zamanda işkence sonucu oluşmuş sorunların onarımı ile ilgilidir. Bildirimlerin son bölümü de, işkence uygulamalarına tıbbın ve hekimliğin katkıları çerçevesindeydi.

Özellikle İngiliz Tabipler Birliği temsilcisinin aynı zamanda "Tıbbın İhaneti" adlı kitabın tanıtımı bağlamında geçen sunuşu ve Danimarka Tabipler Birliği temsilcisinin insan hakları ve tıbbi etik ile ilgili sunuşu, öğreticiydi.

Toplantıya ülkemizden katılan çalışmalar, genel olarak sempozyumun ortalama düzeyine kıyasla olumlu bir düzey gösterdi. Tüm bu bildirimlerin bir kitap olarak (TTB ve TİHV tarafından) yayımlanacak olması da, toplantıya katılım konusundaki birçok eksiği giderebilmesi açısından olumlu bir girişim oldu.

Bu arada, bir saptama yapmakta daha yarar var: İşkence ve ardılları, salt bir tıbbi konu değildir.

* T.İ.H.V. Yönetim Kurulu Üyesi

İşkence gerçekte tıbbi sonuçlara yol açan, ama politik bir konudur. Sağlık kavramı ile değerlendirildiğinde de, bir halk sağlığı sorunudur. Dolayısı ile, bu ilişkiyi gözardı eden bir yaklaşımın işkence olgusunu "tıbbileştirme" ve gerçekliğinden koparma tehlikesi söz konusudur. İşte bu yaklaşım, toplantıdaki birçok bildirinin temel çerçevesini oluşturdu.

İşkence olgusunu bağlantının kurulması ve inceleme yöntemlerinin tarafsız ve standart olması gerekir. Ancak, olayı sosyal bağlamından koparıp, bilimsel "mikroskoplar"a koyarak incelemenin de, bazı sakıncaları var. Nasıl, özensiz bazı bildiriler sakıncalı ise, henüz az tanınan bir konuda başka ince-

leme gruplarının yöntemleri, çok ihtiyatla kullanılmalıdır. Bu durum, fizik belirtilerde ve tedavilerinde zorlayıcı olmayabilir, ancak ruhsal değerlendirmelerde, politik tutum ölçmede yersiz genellemelere götürebilir.

Yine de, ülkemizde bir halk sağlığı sorunu olan, önemli sonuçlara neden olan işkence gibi toplumsal-politik bir konunun, uluslararası bir toplantı vesilesi ile, konuyla ilgili örgütler ve kişilerin gündemine bir kez daha girmesi ve bu konuda halen daha çok şeyin yapılabilecek olduğunun görülmesi, önemli bir sonuç sayılabilir. Ancak, bizler -hekim olarak, işkencenin salt "tıbbi" bir konu olamayacağı ortamı tercih ediyoruz.